

**Zamyšlení nad některými pojmy
zejména ve vztahu k operacím**

Vzhledem k tomu, co se v současnosti děje s pojmovým aparátem při tvorbě nových materiálů, je nezbytné upozornit na některé otázky z teorie. Důkazem toho, že jde o širší problém je i skutečnost, že na rok 2004 byl stanoven jako jeden z velmi důležitých úkolů v oblasti vojenské teorie vytvořit „Výkladový terminologický slovník operačních pojmů“. Tento příspěvek proto pojednává o dnes používaných pojmech a o charakteristikách současných a budoucích operací. Rozebírá jejich systematizaci a poukazuje na přípravu a činnosti v nich. Shrnuje možnou účast AČR v operacích a činnostech a nutnost ujednotit obsahy používaných pojmů. V příloze podává přehled o různosti názvů (pojmů) konkrétních operací.

Různých terminologických slovníků na obdobná témata je nekoordinovaně vytvářena celá řada, počínaje AAP-6 „Terminologický slovník pojmů a definic NATO“ vydávaný Úřadem pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti, a konče třeba publikací „Česká bezpečnostní terminologie“ vydanou Ústavem strategických studií Vojenské akademie v Brně.

Pro všestranné využití v komunitě zabývající se obranou ČR bude míra „závažnosti“ Výkladového terminologického slovníku operačních pojmů rozhodující. A to jak pro zpracovatele vojenských odborných materiálů, tak i pro příspěvovatele a posuzovatele v oblasti legislativy při tvorbě a schvalování zákonů týkajících se nejen obrany státu, ale i řešení situací uvnitř státu s účastí ozbrojených sil.

Jako příklad současné situace uvádím používání pojmu „stav“, uvedeného v zákonech, a to mírový stav, stav krize a válečný stav.

Přitom „přechodný“ stav krize je nazýván stavem **krizovým**, stavem **napětí**, **nouze**, **nebezpečí** a **ohrožení**. Jde ale v podstatě o jeden obsah, s pěti různými názvy. Vždy jde o krizový stav, i když opatření či reakce na něj mohou být různé, stejně jako použité síly a prostředky, včetně charakteru jejich činnosti. Je třeba, pokud je to jen trochu možné, používání i těchto pojmů sjednotit, a ne při věcné připomínce odpovídat, že to bylo schváleno, uvedeno v zákonech či jiných přijatých dokumentech. Toto tvrzení nelze brát za bernou minci.

Skutečnost, že to bylo v určité době nepříliš vhodně přijato, je nezbytné změnit a používat jednotné pojmy podle přijatého *závažného dokumentu* (například Výkladového terminologického slovníku operačních pojmů či platné Názvoslovné normy).

Rovněž **otázka obsahu pojmu „ozbrojené síly“** (OS) je dnes zužována na Kancelář prezidenta republiky, Hradní stráž a Armádu České republiky (AČR). Je přitom zřejmé, že jde o širší pojem. Do OS lze za určitých okolností zařadit (a nejen proto, že dříve byly řazeny) i další ozbrojené sbory (dnes „bezpečnostní složky“) státního aparátu (správy), jako je ozbrojená složka Ministerstva vnitra, ozbrojená složka Ministerstva spravedlnosti, ozbrojené složky samosprávy (městské či obecní policie) a nejrůznější, v plném slova smyslu, „bezpečnostní“ agentury. Jako kritérium lze zvolit pojem „ozbrojený“ jako hlavní charakteristický rys jednotlivých prvků.

Obsah pojmu „operace“ v rámci vojenství představuje v současné podobě celé spektrum činností charakterizované cílem, množstvím sil a prostředků, formou činnosti vojsk, prostorem a časem. Tuto činnost nebude možné jako dříve spojovat s konkrétním organizačním stupněm vojsk. Dnes zahrnuje oblast od taktiky až po strategii, tedy činnosti charakterizované bojem, činnosti na jeho podporu a zabezpečení, v některých případech i činnosti, pro něž nebude boj charakteristický, což je v současnosti nejčastěji reálně prováděná vojenská činnost. V závislosti na konkrétní situaci bude i operace nabývat konkrétní podoby.

To je stále více vyjadřováno jejím názvem, často bez ohledu na její obsah. Jako příklad lze uvést „*operace společné obrany vysoké intenzity*“, „*operace společné obrany nízké intenzity*“, a dále operace které lze odvodit ze zákona č. 219/1999 Sb. o ozbrojených silách České republiky. Může jít o operace na prosazení míru, operace na podporu míru, operace na udržení míru, *humanitární a záchranné operace v zahraničí*, *ochranné operace*, *operace k ochraně objektů důležitých pro obranu státu (ODOS)*, *operace k ochraně vzdušného prostoru ČR*, *asistenční operace na podporu Policie ČR*, *asistenční operace na podporu integrovaného záchranného systému (IZS)*.

Tyto názvy sice do jisté míry vycházejí z ustanovení zákonů, avšak již při vytváření pojmů uváděných v jednotlivých zákonech docházelo k volnému nezávaznému přístupu a nebyly brány do úvahy pojmy vycházející z charakteristických kritérií pro členění operací.

Charakteristiky operace

Každou operaci lze **charakterizovat souhrnem údajů** pro operaci jedinečných, které lze však v řadě mnoha operací zobecnit a použít při zdokonalení teorie a využívat při přípravě a vedení budoucích operací.

K základním charakteristikám operace patří:

- ☐ **cíle a úkoly** operace,
- ☐ **obecná i konkrétní situace**, v níž se operace vede,
- ☐ **převažující forma činnosti** vojsk v operaci,
- ☐ **množství a druhy vlastních sil a prostředků** určených k vedení operace,
- ☐ **množství sil a prostředků protivníka**, který má být v operaci vyřazen,
- ☐ **prostor** - pozemní, vzdušný, námořní, kosmický, informační, nejčastěji kombinovaný,
- ☐ **dynamika, intenzita a rozmach** operace,
- ☐ **dobu** trvání operace,
- ☐ **meteorologické** podmínky,
- ☐ další specifické údaje.

Velmi důležité a pro danou konkrétní operaci je rozhodující z které strany k objektivnímu jevu přistupujeme a s jakým záměrem jej charakterizujeme a hodnotíme. Pokud vyjdeme z Clausewitzovy teze, že válka je pokračování politiky jinými, násilnými prostředky, můžeme dojít k závěru o dělení vojenských operací na válečné a neválečné. Kritérium dělení je ovšem spíše politické a je zaměřeno na hodnocení války jako pokračování politiky. Členění operací vycházející z vojensko-odborných kritérií a hledisek je uvedeno na obr. na následující straně.

Jde o **operace s účastí OS** v různém rozsahu a charakteristice jejich použití. Pro jednotlivé druhy operací mohou být některé charakteristiky více a jiné méně důležité. Z obrázku vyplývají i základní (hlavní) kritéria (hlediska, kategorie) dělení operací.

Vojenské operace mohou být děleny podle charakteru převládající činnosti na: **bojové** – útočné a obranné operace a **nebojové** – stabilizační a podpůrné operace.

Dnes to budou zejména specifické charakteristiky operací nebojových – **stabilizačních**, mírových a **podpůrných** – humanitárních a záchranných. V současnosti narůstá důležitost operací **speciálních, informačních a psychologických**, které jsou součástí všech výše jmenovaných operací, s nimiž se více či méně prolínají a působí vzájemně.

Operace uvedené na obrázku jsou široce popisovány v celé řadě současných materiálů a jejich rozdělení v nich zůstává obdobné. Blíže lze hovořit o informačních, psychologických a speciálních operacích.

Perspektivní jsou **informační operace**. Vznikají na základě stále většího významu informací pro vedení soudobých operací. Získávání informací, jejich rychlý a bezpečný přenos, zpracování, vyhodnocení a využití v procesu rozhodování, distribuce uživatelům a využití při velení a jejich ochrana se stává podmínkou úspěchu ve válce. Informační operace může být realizována různými prostředky od klasického ničení nepřátelských systémů velení a řízení až po **softwarové operace** v budoucnosti. Komplexně mohou tyto operace vést jen nejvyspělejší státy.

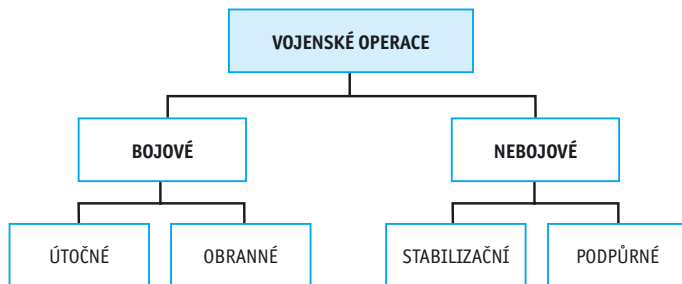
Významnou roli budou sehrávat **psychologické operace**, i když se nejedná o zcela novou kategorii operací, alespoň ne ve světě. Nové prostředky jejího vedení, především v informační oblasti, dávají větší možnosti dosažení požadovaných výsledků. Významný vliv v těchto operacích mohou sehrávat informační média. To však vyžaduje přijímat opatření k eliminaci působení nepřátelských psychologických činností.

Speciální operace mohou dostat nový význam vzhledem k možnosti využití nových technologií používaných u speciálních sil. Budou však zřejmě, právě kvůli těmto speciálním technologiím, záležitostí vojensky nejvyspělejších států.

Uvedené charakteristiky jsou analyzovány zejména při rozhodování a plánování a jsou z nich vyvozovány závěry sloužící k přípravě operace. Charakteristiky operace jsou i předmětem analýz při hodnocení operací po jejich ukončení a hledání obecných poučení k přípravě a pro vedení dalších operací.

Existuje snaha nejdůležitější charakteristiky zobecňovat, typizovat, kvantifikovat, popřípadě blíže vymezovat a využívat je jako určitých norem v doktrínách a předpisech, které se přípravy a vedení operací týkají. To umožňuje jednodušeji využívat v praxi teoretické poznatky, přičemž je vhodné uplatňovat přiměřeně tvůrčí přístup.

Žádný pokus o kategorizace a typizování operací však plně neobstojí ve spektru rozmanitosti reality. Hranice mezi možnými kategoriemi mizí, přechody jsou plynulé. Systematizace

Obr.: Základní dělení vojenských operací z vojenských hledisek

používaná v následující části slouží především snaze o myšlenkovou čistotu při přiblížení se budoucím výzvám a nepředstavuje žádný odraz nebo prognózu reality. Tato realita je mnohdy sdělována hromadnými sdělovacími prostředky transformovaně takovým způsobem, že bílé je vědomě vydáváno za černé a naopak. Šíře informačních operací stále více přesahuje rozmach operací „čistě“ vojenských a od reality a skutečné činnosti v operaci se vzdaluje.

Budoucí operace se budou v celé řadě případů vyznačovat tím, že se nedají zařadit do nějakých kategorií. To se týká rozlišení operací k zajištění vnitřní a vnější bezpečnosti, případně operací k řešení konfliktů mezi státními a nestátními subjekty. Budou se také pravděpodobně vyznačovat vysokou mírou dynamiky, takže mezi kategoriemi bude docházet k velmi rychlým přechodům.

Možnosti systemizace vojenských operací

V různých armádách je **slovem operace označována velmi různorodá činnost**, od bojových činností vojsk až po činnosti sloužící k přípravě použití vojsk, administrativní činnosti ap. Lze se setkat s množstvím různých operací. Za historii vojenských operací se objevilo, alespoň v teorii, několik desítek druhů (typů) operací (viz **tab. 1, 2**).

Není mi znám materiál, v němž by byla provedena (univerzální) **systemizace** těchto operací. Dílčím způsobem byly a jsou operace rozdělovány, avšak dnes dochází opakovaně k určité libovůli či volnosti v používání názvů operací.

Samozřejmě, k tomu, aby mohlo být systematické uspořádání operací provedeno je potřebné univerzální **kritérium (hledisko)** nebo **soubor kritérií**, která by bylo možné použít na všechny nebo alespoň převážnou většinu operací. Toto kritérium/kritéria by měla napomoci utvořit systém, hierarchii operací, operace uspořádat a nalézt vztahy mezi nimi. Vytváření systému z činností, v nichž hrají hlavní roli lidé a operace, které by mohly tvořit prvky systému, je obtížné. Členění je uskutečňováno buď podle dělicího kritéria, které vyjadřuje více či méně podstatný znak, anebo je uskutečňováno empiricky či spíše pragmaticky. Proto existují různá, tedy i nepříliš logická dělení či názvy operací ve zpracovávaných materiálech.

V praxi má význam dělení operací z hlediska kompetencí velitelů vůči podřízeným vojskům a toho, jaká část organizační struktury OS operaci vede. V tomto případě lze operace dělit na **sborové, armádní, skupiny armád, frontové, operačního uskupení** atd. Toto dělení je však z dnešních hledisek již překonané.

Podle převažujícího způsobu použití OS v operaci se zpravidla dělí na bojové a nebojové operace. V návaznosti na dělení uvedené v tab. 1,2 je možno operace dále podle části zemského povrchu, tedy podle **prostředí**, na či v němž působí rozhodující část OS, které vedou operace, dělit na **pozemní, vzdušné a námořní**, případně na **kosmické a informační**. Je zřejmé, že převažovat budou operace **kombinované**.

K obdobnému dělení dospějeme, je-li tímto kritériem dominující účast určitého druhu OS v operaci. Pozemní síly vedou - **pozemní operace**, vzdušné síly - **vzdušné operace**, námořní síly - **námořní operace**, speciální síly - **speciální operace**. Podle etapy, která je vztažena k průběhu války, mohou být operace vedeny jako **první, další, závěrečné**, a tak dále. Téměř vždy je možné nalézt skupinu stavů a jevů, které je obtížné přesně zařadit do některé ze skupin a to platí pro operace **psychologické a informační**.

Ovšem operace jako celek mohou být děleny podle účasti na nich rovněž jako **společné operace** (za účasti dvou a více druhů OS), **spojenecké (mnohonárodní) operace** (za účasti

aeromobilní operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>	pozemní operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>
biologická operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>	protiplodinová operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
bojová operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>	protiponorková podpůrná operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
defoliační operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>	protivzdušná operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
humanitární operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>	psychologická operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
chemická operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>	radiační operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
informační operace	<i>Spojenecká společná operační doktrína</i>	speciální operace	<i>Spojenecká společná operační doktrína</i>
kombinovaná výsadková operace	<i>Vševojsková operační a taktická terminologie</i>	společná obojživelná operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
letecká operace bojové podpory	<i>Doktrína Armády České republiky</i>	společná operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
mírová operace	<i>Spojenecká společná operační doktrína</i>	stabilizační operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>
mnohonárodní operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>	strategická operace	<i>Vševojsková operační a taktická terminologie</i>
námořní operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>	strategická vzdušná dopravní operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
námořní výsadková operace	<i>Vševojsková operační a taktická terminologie</i>	taktická vzdušná operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
nebojová evakuační operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>	utajovaná operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
nebojová operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>	útočná operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>
obojživelná operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>	útočná protivzdušná operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
obránná operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>	vojenská operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>
operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>	výsadková operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>
operace jiná jak válka	<i>Spojenecká společná operační doktrína</i>	vzdušná operace	<i>Doktrína Armády České republiky</i>
operace k vynucení míru	<i>Spojenecká společná operační doktrína</i>	vzdušná operace logistické podpory	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
operace k vytváření míru	<i>Doktrína Armády České republiky</i>	vzdušná operace proti letectvu	<i>Doktrína Armády České republiky</i>
operace na udržení míru	<i>Spojenecká společná operační doktrína</i>	vzdušná operace proti pozemním cílům	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
operace pro blokování oblastí	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>	vzdušná operace proti pozemním silám	<i>Doktrína Armády České republiky</i>
operace proti narušitelům	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>	vzdušná výsadková operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>
podpůrná operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>	zvláštní vzdušná operace	<i>Výkladový slovník pojmů a definic NATO</i>

Tab. 1: Slovník operací

Jsou zde uvedeny některé pojmy ve vztahu k operacím. Pojmy jsou uvedeny v abecedním pořadí a nečiní si nárok na úplnost.

dvou a více koaličních států), **mezirezortní operace** (za účasti dvou a více státních resortů). Jejich protikladem je **samostatná** operace jednoho druhu OS z jednoho státu.

Dalším kritériem může být **intenzita** (míra) **zapojení se OS** a státu do konfliktu či lépe intenzita operace, pak může jít o **operace nízké, střední a vysoké intenzity**. Někteří vojenští odborníci uvádějí dokonce pojem asymetrické operace. K tomuto problému jsem se vyjádřil v článku „Asymetrie v konfliktech a operacích“ ve VR č. 3/2003 (str. 47-54).

Z důvodů politických, mediálních a ze snahy o vyvolání určitých bojových nálad u vojáků a dosažení podpory obyvatelstva, dostávaly operace v minulosti, a děje se tak i v současnosti, pojmenování, která z hlediska vnitřní podstaty nevypovídají o jejich charakteristice. Typické je to pro mírové operace (Hlavní sklizeň, Rozvážná síla, Trvalá svoboda apod.).

Jednotlivé operace v sobě zahrnují spoustu znaků různých operací a nebylo nic neobvyklého hovořit v minulosti například o první armádní obranné operaci apod. Ovšem dnes jsou názvy operací často voleny zcela libovolně bez ohledu na jejich charakteristiku. Může jít o překlady bez znalosti odborné terminologie nebo o okamžitý nápad. Právě jejich zavádění do některých „koncepčních“ materiálů, většinou bez ohledu nejen na již zaužívanou terminologii, ale i odhlédající od charakteristiky operace, má za následek pozdější odvolávání se na skutečnost, že je tento pojem uveden v určitém schváleném materiálu, a tak je to směřodonné a závazné.

Členění operací je zvláště důležité při plánování a řízení společné operační činnosti sil (vojsk) z hlediska prostoru, času, efektivního použití sil a prostředků apod., kdy je třeba jasně vymezit jaká operace se povede. Většina dokumentů pragmatického zaměření jako jsou doktríny a předpisy zpravidla v sobě přímou systemizaci operací neobsahuje. Souvislosti operací jsou naznačeny spíše nepřímo.

Náznak možného členění operací je uveden v Doktríně AČR z roku 2001 a nově i v její přepracované verzi na schématu, uveřejněného ve VR 3/2003 (na str. 55). O uvedeném schématu členění vojenských operací, které je jen jednou z možných variant, lze samozřejmě dále polemizovat.

<i>asistenční operace na podporu integrovaného záchranného systému (IZS)</i>
<i>asistenční operace na podporu Policie ČR</i>
<i>humanitární a záchranné operace v zahraničí</i>
<i>mírové a humanitární operace</i>
<i>mírové, humanitární a záchranné operace</i>
<i>ochranné operace</i>
<i>operace k ochraně objektů důležitých pro obranu státu (ODOS)</i>
<i>operace k ochraně vzdušného prostoru ČR</i>
<i>operace na podporu nebo udržení míru</i>
<i>operace na prosazení míru</i>
<i>operace společné obrany</i>
<i>operace společné obrany nízké intenzity</i>
<i>operace společné obrany vysoké intenzity</i>

Tab. 2: Nové pojmy uvedené v „Koncepci ...“

Současná realita

Při pojmenovávání operací a jejich klasifikaci je vhodné vycházet z hledisek a kritérií platných u nás a neuchylovat se při stanovování jejich názvů k ne příliš podařeným překladům. Pojmenovávání operací podle vzoru USA nepředstavuje pro AČR příliš šťastnou volbu.

Například ve *Společné vizi 2020* (USA), část Vedení společných operací, se uvádí: „Velitelům musí být poskytnuta příležitost splnit úkoly zasazením připravených jednotek a dosáhnout úrovně ofenzivnosti nutné k vedení vojenských operací v celém jejich rozsahu. Jestliže to bojová činnost vyžaduje, musí mít k dispozici velké seskupení sil schopných vést **společné obranné a útočné operace proti nepříteli, který se musí bránit převaže**“, uveřejněno ve VR č. 4/2001 (str. 98, Fr. Valach: Jaká armáda bude třeba v r. 2020?).

Zaujal mne text OBRANNÉ OPERACE PROTI NEPŘÍTELÍ, KTERÝ SE MUSÍ BRÁNIT PŘEVAZE. Tomu dost dobře nerozumím, a navíc mi takové označení připadá nejen zavádějící, ale přímo mystifikující. Neberou v úvahu náplň a charakteristickou činnost stran v operaci. Jako příklad uvádím nevyhlášenou válku USA proti Iráku. Podle dosud platných odborných vojenských kritérií to byla **vojenská, bojová, útočná operace** s výrazně **asymetrickými rysy**, jejíž součástí byly **speciální, psychologické a informační operace**. Z hlediska prostředí šlo o **operaci kombinovanou** (pozemní, vzdušnou, námořní i kosmickou), z hlediska účasti pak o **společnou** (OS) **mnohonárodní** (více států) **operaci**, z hlediska intenzity šlo o **operaci nízké intenzity**. Nově, podle odborníků USA, lze říci, že šlo o **operaci preventivní** (respektive preemptivní) a podle úvahy nezatížené politickým hodnocením o „**zkušební operaci**“ z důvodů:

- a) vyzkoušení nových technologií a zbraní přímo v boji,
- b) ověření, kam až lze zajít z hlediska mezinárodního práva,
- c) posouzení, jak válku přijmou vlastní občané okamžitě a při dlouhodobém trvání,
- d) sledování, jak se bude chovat zbytek světa ihned a následně,
- e) ověření postupů, jak lze řešit postkonfliktní situaci.

V současnosti jde o **protigerilovou operaci nízké intenzity** spolu s přetrvávajícími **speciálními, informačními a psychologickými operacemi**, u kterých dochází k **nárůstu intenzity** (viz například zavedení amerického televizního vysílání v arabštině). Tato **operace je na americké straně vydávána za operaci mírovou** či operaci na obranu amerických zájmů. Tedy spíše politické než vojensko-odborné hodnocení.

Dnes se v teorii předpokládá, že vedení bojové činnosti zejména pozemního vojska bude podstatně složitější, protože protivník bude rovněž disponovat perspektivními prostředky pro vedení úderů do velké hloubky, v celém rozsahu možností. To se projeví v nepřetržitém působení na vojska v průběhu bojové činnosti a povede ke snížení jejich účinnosti. Použití *nelineárního uspořádání* bojových sestav, schopnost lepšího maskování a vysoká mobilnost usnadní malým rozptýleným jednotkám se v případě nevýhodné situace vyhnout boji. V důsledku toho budou pozemní operace podporované ze vzduchu i kosmu připomínat spíše intenzivní gerilovou (partyzánskou) válku (dnes například Irák).

Výrazné snížení počtu vojsk v rámci prostoru bojové činnosti může podstatně zlepšit možnosti k provedení manévru, avšak kvůli absenci nahromadění vojsk protivníka bude manévr často omezován pouze na taktický stupeň. Letecky přepravovaná uskupení pozemních sil se mohou stát účinným prostředkem působení na rozvinuté bojové systémy dalekého dosahu

protivníka, respektive další jeho významné objekty a prostředky. Úspěšně provedené operace proti těmto cílům mohou způsobit i moderně vybavenému protivníkovi značné problémy.

V pozemním boji se změní cíle manévru. Manévrující síly budou používány především k tomu, aby vyprovokovaly odvetná opatření protivníka, v jehož důsledku se protivník dostane do nevýhody.

Neschopnost ubránit pozemní vojska proti úderům systémů dalekého dosahu ztíží plnění hlavního úkolu pozemních sil – obsazení a udržení dobytého území. Zvláště obtížné bude plnění dalších úkolů, kdy bude v některých případech možné provádět pouze nepřímou kontrolu dobytého území prostřednictvím prostředků dalekého dosahu a „hrozbou přítomnosti“ taktických jednotek.

Studium vzniku a vývoje vojenských operací a operačního umění je stálým zdrojem ponaučení pro současnost a často i východiskem pro odhalení budoucích trendů vývoje. K poznatkům z operací je nutno přistupovat kriticky, zejména při snaze o jejich zobecnění a využívání při přípravě a vedení budoucích operací. To platí především pro operace z dřívější doby, neboť se uskutečnily ve zcela jiných podmínkách než operace dnešní a po druhé světové válce se vyznačovaly řadou specifík. Právě vojenské operace jsou nástrojem k ověření teoretických poznatků. Samy o sobě jsou impulzem k jejich dalšímu rozvoji. I když jsou současné operace často jedinečné, je jejich úloha jako zkušebního kamene teorie v celkovém rozvoji operací nezastupitelná. Studium vojenských operací je proto nedílnou součástí jejich rozvoje.

V této souvislosti jsou současné pohledy na vojenskou teorii a systém vzdělávání v AČR, na početní i kvalitativní snižování vědecké a vzdělávací kapacity AČR, hodny hlubšího zamyšlení. Stav se promítá do úrovně zpracovávaných materiálů. Chybí zejména širší diskuze o řešení problému na patřičné kvalitativní úrovni. Chybí posudky od odborníků, kteří nejsou vázáni nutností udržet se na zastávaném místě nebo dokonce služebně postoupit (povyšit), a přitom znají potřeby obrany a reálnou situaci v OS ČR.

O existujícím stavu a možných variantách řešení lze mnohostranně diskutovat až do doby přijetí **všestranně zdůvodněného rozhodnutí**. Je žádoucí, v rámci možností, zvrátit současnou situaci, kdy některá zadání a řešení nesledují skutečné potřeby obrany ČR.

Je nezbytné nalézt rovnováhu mezi úkoly OS a jejich schopnostmi splnit tyto úkoly s odpovídajícími náklady (efektivnost využití). **Tato rovnováha v minulosti spíše neexistovala a v současnosti o ní lze diskutovat.** Jisté je, že se rovnováhu v dřívějších materiálech a v původní „Koncepci výstavby ...“ nepodařilo najít, o jejich následné realizaci nemluvě. Zda-li se to podařilo v „Koncepci ... přepracované na změněný zdrojový rámec“ ukáže nejbližší období do dosažení počátečních operačních schopností (konec roku 2006).

Opakovaně jsou projednávány názory, že jsou řešeny počáteční a cílové operační schopnosti AČR a není řešeno to, co a jaký potenciál ke své obraně ČR potřebuje teď. Dnes je AČR, přes celou řadu úspěšných operací doma i v zahraničí, tak trochu mimo reálné potřeby (schopnosti). Tento stav není ničím novým, a to ani přes náš vstup do NATO. Současná situace je více či méně kriticky posuzována v řadě materiálů. Potřeby nebo spíše hrozby a z nich pro nás vyplývající přípustná rizika, na která chceme či ještě můžeme z objektivních důvodů přistoupit, představují vstupní hodnoty, na něž by měly být vytvářeny požadované operační schopnosti OS ČR.

Tedy jinak a šířeji než je chápáno dnešní pojetí OS. Mezi ně by měly patřit i tzv. *bezpečnostní složky*. Třídícím kritériem pro začlenění těchto složek do OS by měl být pojem „ozbrojené“. Všechny ozbrojené prvky (složky) celé společnosti, tedy celého bezpečnostního systému

ČR, včetně „bezpečnostních agentur“, by měly být do OS začleňovány za určitých, jasně definovaných podmínek.

OS prognózované pro potřeby roku 2010 nebo ještě dále by přece jen měly být někde jinde. Budou ve značné **závislosti na dalším rozvoji NATO** a vzrůstající **úloze** nově se tvořících tzv. **evropských sil** (to jest sil EU). Z toho vyplývá, že „vize“ Koncepce je spíše potřeba pro dnešek. Skutečná vize roku 2010-2012 je o trochu jiných OS a bude jistě předmětem dalších diskuzí, neboť podle vývoje situace může dojít k časové (podle Koncepce) a obsahové (dodávám já) úpravě. Právě tyto „jiné“ OS budou uskutečňovat budoucí operace.

Jinými slovy řečeno, současná mezinárodní i vnitrostátní situace bez hlubokých všestranných analýz opravňuje k tvrzení, že cílové operační schopnosti uvedené v „Konceptu“ jsou to, co nebo čeho **je třeba dnes**, abychom dostáli svých závazků a efektivně využívali přidělené zdroje (únor 2004).

Závěr

AČR se připravuje k použití v širokém spektru činností, od operací k obraně území státu a Aliance, včetně mírových operací a záchranných a humanitárních operací, jichž se bude účastnit nejčastěji, až po podíl na eliminaci nevojenských ohrožení bezpečnosti státu. Od zasazení brigád v rámci spojeneckých uskupení, k použití účelově vytvářených uskupení pro plnění dílčích, nebojových, asistenčních úkolů.

Vzhledem k tomu, že **nevojenská ohrožení se v současné době stávají dominantními**, AČR se bude zpravidla muset podílet na jejich řešení vyčleněnými silami a prostředky svou účastí v nebojových (stabilizačních a podpůrných) operacích. Stanovené úkoly budou plněny mírovými a podle potřeby i částečně zmobilizovanými silami a prostředky AČR v součinnosti s odpovědnými rezorty státní správy.

Na základě **analýzy** uplynulého období a prognóz na další období do roku 2015 bude nesmírně důležité řešit poměr mezi mírou specializace národních OS v rámci mezinárodního uskupení a mírou ochoty jednotlivých států sdílet své schopnosti i zdroje navzájem. Otázkou bude, jaká je přijatelná úroveň mezinárodní integrace ve jménu globální bezpečnosti a ochota jednotlivých zemí zvyšovat svou vnitřní provázanost a vzájemnou závislost. A to ať už v rámci NATO, nebo sil EU.

ČR se musí v tomto prostředí snažit využít své limitované možnosti tak, aby byly vždy naplněny její životní a strategické zájmy. Zájmy ČR nepožadují, aby její OS měly schopnost vést samostatně jakoukoliv operaci mimo vlastní území. Naopak předpokládají, že budou součástí sil mezinárodní koalice.

Na teritoriu ČR však může dojít k situaci, kdy AČR bude sice použita z mezinárodního hlediska samostatně, ale z hlediska národního vždy pouze v rámci **celého bezpečnostního systému našeho státu**.

Je nutné vycházet ze skutečnosti, že není možné v současném bezpečnostním prostředí odhadnout možnou sílu a schopnost nepřítele, nelze ani číselně vyjádřit potřeby vlastního bezpečnostního systému. Jedinou perspektivní možností je zaměřit se při výstavbě vlastních OS a bezpečnostního systému státu na budování schopností, kdy všechny složky systému bude možné pružně použít na celou škálu hrozeb.

Důležitým bodem při **definování požadavků** dlouhodobého koncepčního rozvoje bylo, je a bude **stanovení úrovně politicko-vojenských ambicí**. Tyto politicko-vojenské ambice

stanovují požadovanou úroveň a charakter účasti OS ČR v jednotlivých druzích operací a to je dosud, podle mého názoru, diskutabilní problém.

K možnému řešení ujednovení pojmů v rámci přijímaných dokumentů je vytvoření „skupiny pro sjednocení pojmů“ ve všech materiálech, které MO vydává a prosazení se i u těch materiálů, na jejichž tvorbě se MO podílí. Pokud něco takového již existuje, je nutno se zabývat náplní práce, pravomocemi a výsledností jeho činnosti.

Článek jsem napsal z několika důvodů. Považuji za nezbytné upozornit na skutečnost, že je soustavně omezována, početně i kvalitativně, **vojenská kvalifikace** (z hlediska obsahu a zaměření) v odborné, pedagogické a vědecké komunitě. To má za následek existující stav u jednotek a úroveň jejich připravenosti na vedení vojenských činností. Proto ve svém příspěvku vyjadřuji názor, který má **navodit diskuzi**, zda-li je třeba **teorie ve vojenství** (například mi chybí v nových výukových programech obor teorie obrany státu), co udělat pro zlepšení stavu AČR (profesionalizace není všelék), jak efektivněji využívat přidělené finanční prostředky v permanentních transformacích, reorganizacích a redislokacích.

Literatura:

- „Doktrína Armády české republiky.“ *Vojenské rozhledy* 1/2001.
Bezpečnostní strategie České republiky, schváleno vládou v prosinci 2003, Praha.
Koncepce výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky přepracovaná na změněný zdrojový rámec, schváleno vládou 12. 11. 2003, Praha.
Příprava a vedení obranné operace. *Všeob-P-6*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 1996.
Příručka NATO. Severoatlantická smlouva, Strategická koncepce NATO. Brussels, 1999.
Reforma ozbrojených sil České republiky, schváleno vládou 13. 11. 2002, Praha.
Terminologický slovník pojmů a definic NATO. AAP-6. Praha: Úřad pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti, 2003.
Velký slovník naučný, encyklopedie Diderot. Praha 1999.
Vojenská věda, operační umění a všeobecná taktika. Názvoslovná norma. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1983.
Vojenský terminologický slovník. Vševojsk-52-1, Praha: Ministerstvo národní obrany, 1966.
Vševojsková operační a taktická terminologie. NN 01 0101, 1. díl
HREBÍČEK, M., KRÁSNÝ, A. *Členění operací s účastí sil Armády České republiky*. Studie ÚSS/2003-S-2-022, Brno 2003.
NĚMEC, P. *Vojenské operace v příštích letech*. Studie ÚSS/2001-S-2-010, Brno 2001.
PIKNER, I. *Trendy ve způsobech společného použití pozemních a vzdušných sil včetně systému jejich zabezpečení s důrazem na speciální síly*. Závěrečná studie ÚSS/2003-S-2-030, Brno 2003.
SVOBODA, O. a kol. *Stručný slovník vojenství*. Praha: Naše vojsko, 1984.
VALACH, F. „Jaká armáda bude třeba v r. 2020?“ *Vojenské rozhledy* 4/2001.
ZEMAN, P. a kol. *Česká bezpečnostní terminologie*. Výklad základních pojmů. Brno: Ústav strategických studií, 2003.